

הקשר הסיני

יו"ר כימיקלים ישראל יוסי רוזן מאמין שיש לנו עוד הרבה מה למכור לסינים, מצדד בדרישה להעלות את שכר המינימום ל-4,500 שקל – אבל בהדרגה תוך שלוש שנים – ולא חושש ממסירת משרד האוצר לעמיר פרץ • והנגיד סטנלי פישר מרוצה ממה שחושבים עלינו בקרן המטבע הבינלאומית

שאל איזנברג
האמין בסין

שאל איזנברג המנוח פתח את סין לישראל. תחילה בחשאי, אחר כך בגלוי. תחילה כעסקות בטחוניות, אחר כך ברשמים וכימיקלים. איזנברג היה דמות מהאגדות, יהודי שנמלט מגרמניה לסיין, מסין נדר ליפן, מיפן לקוריאה. צבר כסף מעמלות תיווך במזרח הרחוק עד שהטיל עוגן בווליה בסגנון סיני בסביון. הונו האישי לא חצה את מיליארד הדולר, אך הוא נחשב כחזק מולטי מיליארדר. מסתורין אפפו את התעשר תו המופלאה, את ממלכתו הפיננסית האקונומית ואת קשריו עם האליטות הקומוניסטיות והרודניות באסיה.

במענה לבקשתו של שר האוצר פנחס ספיר לאחר מלחמת ששת הימים הקים איזנברג את החברה לישראל, ראשון התאגידים הרב לאומיים בישראל. חוק מיוחד שקיבלה הכנסת פטר אותו ממסים. באמצעות החברה לישראל קנה איזנברג מממשלת ישראל את הבעלות על קבוצת כימיקלים לישראל (כי"ל) השולטת במפעלים גדולים המתבססים על אוצרות הטבע שבים המלח (אש"לג, ברום, מגנזיום) ובנגב (פוספטים ואבן גיר). מפעלי כי"ל כורים, מעבדים, מייצרים ומשווקים הן את חומרי הגלם והן את מה שניתן להפיק מהם: דשנים, מוצרים תעשייתיים ומוצרי המשך מתוחכמים כמו חומצה זרחתית, מלחים, תוספי מזון ומוצרי היגיינה. ב-2002 זכתה כי"ל בשותפות עם חברת הנדסה צרפתית, במכרז ממשלתי להקמה והפעלה של מתקן התפלת מי ים באשקלון; המתקן עובד כמלוא תפוקתו.

שאל איזנברג אהב את סין וראה בה את המעצמה העתידית העולמית הבאה. סין תצמח מהר, אמר פעמים רבות, ותזדקק לחומרי גלם מכל הסוגים. ישראל יכולה לספק לה רק את מה שיש לנו: פוספטים, דשנים ומוצרי כימיה המופקים מאוצרות ים המלח.

יוסי רוזן

יוסי רוזן: "אני רואה התנגדות נמרצת להעלאת שכר המינימום ל-4,500 שקל במרוצת שלוש שנים דווקא מצד הממשלה כמעסיק"

את אמינותו, את חזונו ואת כישוריו. הוא הראה להם את הדרך לתיעוש מהיר. לאחר פטירתו של איזנברג התפוררה האימפריה שהקים; יורשיו הסתכסכו ולא התמידו ברצונו. החברה לישראל נמכרה למשפחת עופר. כיום מנהל אותה יוסי רוזן, המכהן גם כיו"ר

כי"ל. "איזנברג", אומר רוזן, "הסתכל קדימה לא 5 שנים אלא 50 שנה. הוא תפס את עוצמתה העתידית של סין ואת כיווני התפתחותה הרבה לפני כל המערב". רוזן מצטער על כך שהחלום הסיני של כי"ל, כפי שחלם אותו איזנברג לא התגשם: כיום מוכרת כי"ל כעשירית מתפוקת הדשנים שלה לסיין, ומתחרה ונאבקת על חוזים נוספים. השוק הסיני, מעריך רוזן, ימשיך להיות רעב לדשנים, לחומרי הרבה, לאשלג ולמוצרי כימיה מתוחכמים. ההיצע מוגבל, אוצרות הטבע נדירים והמחירים – והרווחים – ימשיכו לעלות.

יום המלח לא יתייבש?
רוזן: "לא. כמות האשלג שמופקת על ידינו מים המלח בטלה בשישים מול האוצרות הטמורים בו".
הפעילות הסינית האחרת של החברה לישראל נעשית בחברת הספנות צים. צים הזריזה מצליחה מאוד בקווי המזרח הרחוק. בשנים אחרונות היא נהנית ממחירי הובלה גבוהים: כולם רוצים לקנות מסין או למכור לה. צי אוניותיה חדש יחסית והיא מרחיבה את חלקה בסחר הימי הבינלאומי.

24 מיליון שקל ביום אחד

שוחחתי עם רוזן בצהרי היום שבו מימש חצי מהאופציות שניתנו לו בינואר 2003 על ידי הבנקים של כי"ל – והפך לאיש עשיר. במסגרת תוכנית לתמרוץ עובדים ומנהלים בכירים קיבל רוזן חנינם את הזכות (אופציה) ל-3.4 מיליון מניות של כי"ל במחיר של 4.25 שקלים למניה. הערך הכלכלי של האופציות נחשב לנמוך; המניה של כי"ל נסחרת בבורסה של תל אביב סביב המחיר של 4.56 שקלים. השווי הכספי של ההטבה בכל כתב האופציה נאמד – לפי נוסחה מסוימת – ב-1.62 שקלים.

מי יכול היה לחזות את שנתוך שלוש שנים יקפוץ שער המניה של כי"ל פי 4 ויגיע ל-18 שקל? מעטים חזו, מעטים האמינו, ביניהם יוסי רוזן עצמו. ביום שלישי השבוע מימש רוזן מחצית מהאופציות שהיו בידיו, כלומר קנה 1.7 מיליון מניות של כי"ל ב-4.25 שקלים למניה ומיד מכר את כולן לחברה לישראל בשער השוק הר-

צילום: משה שי

גיל, 18 שקל למניה. כך הרוויח, לפני מס, 24 מיליון שקל. גם עובדים אחרים של כי"ל, בכירים יותר ופחות, הרוויחו יפה על האופציות. מאור יפה, היוניק במניית כי"ל מבטא את הצלחתה העסקית, את התרחבותה העולמית, את רווחיה הגדולים. שווי השוק של כי"ל כבר מגיע ל-5.2 מיליארד דולר; הוא עשוי להגיע ל-10 מיליארד דולר. "החברה תצמח על ידי השקעות ורכישות, רכישות והשקעות. בים התחרות הגלובלית אם אתה לא טורף אתה נטרף", אומר רוזן. טבע היא המודל הניצב לנגד עיניו.
בהודעה קטנה ומוצנעת מסרו באחרונה ממשרד ישראל וטורקיה שהן מבטלות את ההסכם ביניהן למכירת מים מטורקיה לישראל. לא יונח צינור ולא יוקם צי מיכליות להובלת המים. הנימוק הרשמי: לטורקיה אין עודף מים לייצא, לישראל אין צורך לייבא מים.
יוסי רוזן צוחק: כשרוכז לראשונה על יובל מים מטורקיה הוצע לציים לגשת למכרז על הובלת המים. עשינו חישוב וראינו שעלות ההובלה של מ"ק מים מטורקיה לישראל תהיה לפחות דור לר אחד. זהו מחיר כפול ממלוא עלות ההתפלה של קוב מים במתקן שלנו בארץ. אמרו: זה כל כך לא מתקבל על הדעת לייבא מים מטורקיה במחיר כה מופקע, שלא יקום ולא יהיה". לא קם ולא היה; התוכנית הטורקית הגרנדיוזית גוועה בקול ענות חולשה.
כיום מסוגל המתקן של כי"ל ושותפה באשקלון להתפיל 120 מיליון קוב מים בשנה. הממשלה התחייבה לרכוש 100 מיליון מ"ק; כעת הוגדר לה המכסה ל-108 מיליון מ"ק. חברת ההתפלה מוכנה להוריד את המחיר, אם הממשלה תקנה יר, חר, אבל הממשלה לא מוכנה לקנות יותר. היא מתעלמת מיתרונות לגודל ורוצה לעודד תחרות. רוזן נזכר בשר האוצר לשעבר אברהם בייגה שוחט ששאף להקים מספר מצומצם של מכונים ענק להתפלת מי ים ולחסל בכך אחת ולתמיד את המחסור במים. הוא נבלם על ידי פקידי האוצר. רוזן: "באוצר חשבו שבעיית המים של מדינת ישראל תיעלם כשיעלו בעשרות אחוזים את מחיר המים לחקלאות. הם טעו והם מודים שהם טעו". את בעיית המים של ישראל אפשר לפ-

יוסי רוזן: "שאלו איזנברג הסתכל קדימה ל-5 שנים אלא 50 שנה. הוא תפס את עוצמתה העתידה של סין ואת כיווני התפתחותה הרבה לפני כל המערב"

יו"ר כי"ל מצדד בתביעה של מפלגת העבודה והגמלאים לחוק פנסיונית חובה מקיף, שיחול על כלל המועסקים בכל ענפי הכלכלה. בלי חוק כזה, הוא מזהיר, תימצא החברה הישראלית במשבר של "פנסיונרים חסרי כל" בעוד שנים לא רבות

צילום: משה קי

הצוות, שלדבריו פישר "הורכב ממומחים מה מעלה הראשונה", הגיש לבנק ישראל ולדירקטור ריון קרן המטבע הבינלאומית סקירה מקיפה על הבנקאות בישראל. הסקירה נכללת בפרטום מיוחד על סוגיות נבחרות במשק הישראלי, שי צא לאור בווינגטון לפני כשלושה שבועות. נראה בעליל כי רוח הסקירה הפתיעה את הנגיד פישר והיא תפתיע את דעת הקהל בארץ. מצד אחד, יש במה להשתבח: קרן המטבע מציין נת את הרמה המקצועית הגבוהה של עובדי המ"חלקה לפיקוח על הבנקים: "המפקחים על הבנקים בישראל הם מאיכות יוצאת דופן", נכתב בסקירה.

מצד שני, המומחים הזורים מצאו שהפיקוח על הבנקים בישראל פרטני מדי, יורד יותר מדי לחייו של הבנק ומתעסק יותר מדי בפניות ות-לונות של לקוחות בודדים. הם ממליצים לשנות את הכיוון. לתת לבנקים, במיוחד הגדולים, יותר חופש פעולה וחופש מרגולציה, בתנאי שיהיו כפופים לעקרונות ברורים של בנקאות נאותה, כמקובל בעולם. "אנשי קרן המטבע מצאו שהמ"פיקוח על הבנקים שלנו סומך פחות מדי על הבנקים עצמם", אומר פרופ' פישר.

למעשה, קרן המטבע ביקרה את בנק ישראל על רגולציה עורפית של הבנקים?
פישר: "לא עורפת אלא פרטנית".

צוות אחר של כלכלנים מקרן המטבע בדק את המוכנות של הרגולציה בישראל למצב שנוצר בשוק ההון אחרי הניתוק של קופות הג'מל וקרנות הנאמנות מהבנקים: המוכנות, לרע"תם, נמוכה ואפילו מדיאגנה. צוות שלישי בנה מודל כלכלי-מתמטי חדש של המשק הישראלי והשתמש בו לחיזוי העתיד ובחינת עמידותו לזעזועים. הממצאים מעוררים. המשק הישראלי, לפי המודל של קרן המטבע, יצמח השנה ב-5% ובשנים הבאות בכ-4.5% לשנה. האינפלציה תישאר נגבולותיה העכשוויים, הריבית תעלה בעוד רבע אחוז והשקל דווקא יתחזק מול הדולר.

ומה שהכי חשוב: גם אם חבית נפט תתייקר ב-50%, כלכלת ישראל לא תשקע במיתון. הצמיחה תימשך בקצב של 4%, האינפלציה לא תפ"רוץ את מחסום 3%, והשקל לא ירעד.

שלעובדי הקבלן ישולם שכר הגבוה לפחות כ-5% משכר המינימום התעריפי, בנוסף למה שמתחייב ממילא מחוקי העבודה. הקבלן מגלם את השכר הגבוה יותר במחיר שהוא גובה מאיתנו עבוד השירות".

למה אין דרישה דומה בחוזים של הממשלה עם חברות קבלניות וחברות כוח אדם?
"שאלה טובה. הממשלה כנראה רואת יותר מדי למצבה כמעסיק. זה לא צריך להיות שיקול בקביעת מדיניות הכנסות הוגנת ברמה הלאומית".

רוזן מצדד בעוד תביעה של מפלגת העבודה והגמלאים: חוק פנסיונית חובה מקיף, שיחול על כלל המועסקים בכל ענפי הכלכלה. בלי חוק כזה, הוא מזהיר, תימצא החברה הישראלית במשבר של "פנסיונרים חסרי כל" בעוד שנים לא רבות.

את הצעותיו המפורטות הביא רוזן לידיעת אהוד אולמרט ועמיר פרץ. רוזן משוכנע שהשניים יוכלו לעבוד מצויין יחד והוא לא חושש ממ"סירת תיק האוצר לפרץ.

בעיתונות פורסמו ידיעות שונות על מגעים שהיו או לא היו בעבר בין הבעלים של החברה לישראל לבין איש העסקים ארקרי גיירמאק. רוזן לא היה שותף לכך, גם לא שותף פסיבי. "בניגוד לפרסומים, מעולם לא השתתפתי באף פגישה עם גיירמאק. לא הייתי נוכח במקומות שבהם הוא היה נוכח".

על פרשת קלאבמרקט רוזן לא מדבר, כל עוד העניין גרוי כבתי משפט ונמצא בחקירות.

קרן המטבע וגד עורך הרגולציה

נגיד בנק ישראל, פרופ' סטנלי פישר, הזמין לישראל בתחילת השנה צוות של מומחים מקרן המטבע הבינלאומית כדי שיבחנו את התפקוד והביצועים של הפיקוח על הבנקים. פרופ' פישר מספר שהיוזמה להזמנת המשלוח הייתה שלו: "אין לי ידע מיוחד בקשר לפיקוח על הבנקים", הוא אומר בלא בושה, "ולכן ביקשתי את הייעוץ".

צילום: נמרוד שניאור

המשק הישראלי, לפי המודל של קרן המטבע הבינלאומית, יצמח השנה ב-5%, הריבית תעלה ברבע אחוז והשקל יתחזק מול הדולר

איך תתמודד החברה הישראלית עם העלאת שכר המינימום?
"בשלושה תחומים - שמירה, ניקיון והסערה - אנחנו משתמשים בשירותים של חברות קבלניות המעסיקות עובדים כשכר נמוך. בכל התחום הזה החברה הישראלית חותמת איתם היא דורשת

תור, כזול ומהירות, רק באמצעות טכנולוגיה: התפלה, המתקה, השבה, מיחזור. בתחומים אלה הופכת ישראל למעבדה מובילה של רעיונות חדשניים המיושמים בהצלחה. יש להם ביקוש בפני משבר מים חריף והם מחפשים אותנו ואת שיטות ההתפלה שלנו.

על עתידה הכלכלי של ישראל מסתכל רוזן באופטימיות. בבחירות האחרונות קרה לנו דבר טוב, הוא אומר. יו"ר העבודה עמיר פרץ העלה את המצוקות החברתיות למקום גבוה בסדר היום הציבורי והקואליציה הבאה תהיה חייבת לטפל בהן, וברחיפות.

יש די כסף?
"יש כסף. צריך לנצל את המצב התקציבי הנוח השנה, את עודפי ההכנסות ואת הקופה המלאה. להקדים ולא לדחות את הפתרונות. ישראל לא יכולה להרשות לעצמה להגיע למצבה של צרפת, שבה ההכרעות החברתיות נופלות בהפגנות רחוב אלימות".

האם אתה מצדד בתביעתו של פרץ לשכר מינימום של 1,000 דולר לחודש?
"קביעת שכר מינימום כמונחים של דולרים לא מתאימה למשק הישראלי ולבטח לא למקבלי שכר המינימום, שחייבים מתנהלים בשקלים. אני מציע לקבוע שכר מינימום של 4,500 שקל לחודש למשרה מלאה ולהגיע אליו בהדרגה תוך שלוש שנים. במקביל אני מציע להרחיב את הגדרה החוקית של שכר מינימום כדי לכלול בו מרכיבי הכנסה שונים שכיום לא כלולים בו, כמו משכורת 13, פרמיות, בונוסים. לא זכויות סוציאליות ולא תמורה לעבודה בשעות נוספות ובמשמרות, שעבורן חייב המעסיק לשלם בנוסף לשכר המינימום".

אתה לא חושש מגל פיטורים המוני של עובדים בשכר נמוך, בתוצאה מהעלאת שכר המינימום?
"לא, אם המהלך יעשה בהסכמה עם המעסיקים ולא בחקיקה חד צדדית. אני רואה התנגדות נמרצת להעלאת שכר המינימום ל-4,500 שקל במרוצת שלוש שנים דווקא מצד הממשלה כמעסיק - כמעסיק ישיר וכמעסיק עקיף, באמצעות חברות כוח אדם".